

*Zatwierdzony:
Uchwała Zarządu nr 169/2023 z dnia 22.11.2023 r.
Uchwała Rady Nadzorczej nr 104/2023 z dnia 19.12.2023 r.*

Opis systemu kontroli wewnętrznej w Polskim Banku Spółdzielczym w Poznaniu

Wypełniając obowiązek wynikający z zapisów 1.11 Rekomendacji H wydanej przez Komisję Nadzoru Finansowego dotycząca systemu kontroli wewnętrznej w bankach, Polski Bank Spółdzielczy w Poznaniu przekazuje informacje dotyczącą opisu funkcjonującego w Banku systemu kontroli wewnętrznej. System kontroli wewnętrznej obejmuje wszystkie jednostki organizacyjne Banku i jest dostosowany do charakteru i profilu ryzyka i skali działalności Banku.

1. Rola Organów Banku:

- 1) Zarząd Banku odpowiada za zaprojektowanie, wprowadzenie oraz zapewnienie we wszystkich jednostkach/komórkach/stanowiskach organizacyjnych Banku, funkcjonowanie adekwatnego i skutecznego systemu kontroli wewnętrznej, który obejmuje funkcję kontroli, komórkę do spraw zgodności oraz komórkę audytu wewnętrznego.
- 2) Rada Nadzorcza sprawuje nadzór nad wprowadzeniem i zapewnieniem funkcjonowania adekwatnego systemu kontroli wewnętrznej oraz odpowiedzialna jest za monitorowanie jego skuteczności. Rada Nadzorcza dokonuje również oceny adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej.
- 3) Komitet Audytu Rady Nadzorczej odpowiedzialny jest za bieżący nadzór nad skutecznością systemu kontroli wewnętrznej, w tym przyjmowanie informacji sprawozdawczych, a także wypracowanie ocen i rekomendacji, oraz przekazywanie ich wyniku Radzie Nadzorczej w celu zapewnienie wykonywania zadań Radzie Nadzorczej związanych z nadzorem nad systemem kontroli wewnętrznej.

2. Schemat trzech linii obrony:

Funkcjonujący w Banku system zarządzania ryzykiem i system kontroli wewnętrznej są zorganizowane na trzech, niezależnych i wzajemnie uzupełniających się liniach obrony poziomach):

1) pierwsza linia obrony

Na pierwszą linię obrony składa się operacyjne zarządzanie ryzykiem, powstałym w związku z działalnością prowadzoną przez Bank tj. Oddziały Banku, Dyrektor Sieci Placówek, Zespół Obsługi Kredytowej, Biuro Zarządu i Komunikacji Społecznej, Zespół Kadr i Płac, Zespół Operacji i Administracji Kredytami, Zespół Finansowo – Sprawozdawczy (w tym: Koordynator PPPoFT), Zespół Obsługi Informatycznej, Zespół Produktów i Wsparcia Operacyjno - Administracyjnego (w tym: Koordynator ds. Gotówki i Skarbcza). Komórki pierwszej linii obrony odpowiedzialne są za projektowanie i zapewnienie przestrzegania mechanizmów kontrolnych, w szczególności w procesach biznesowych funkcjonujących w Banku oraz zgodności postępowania z regulacjami.

2) druga linia obrony

Na drugą linię obrony składa się zarządzanie przez pracowników na specjalnie powołanych do tego stanowiskach lub komórkach organizacyjnych niezależne od operacyjnego zarządzania ryzykiem na pierwszym poziomie tj. Zespół Ryzyka Bankowego, Zespół Monitoringu i Zarządzania Zabezpieczeniami, Zespół Analizy Ryzyka Kredytowego, Zespół Wierzytelności Trudnych, Stanowisko ds. Zgodności, Administrator Bezpieczeństwa Fizycznego i Środowiskowego, Inspektor Ochrony Danych.

Druga linia obrony odpowiedzialna jest m.in. za monitorowanie bieżące przyjętych mechanizmów kontrolnych, przeprowadzanie pionowych testów mechanizmów kontrolnych, ocenę adekwatności i skuteczności mechanizmów kontrolnych, matrycę funkcji kontroli, prowadzenie rejestru nieprawidłowości znaczących i krytycznych oraz raportowanie o tych nieprawidłowościach.

3) trzecia linia obrony

Trzecią linię obrony stanowi audyt wewnętrzny realizowany przez Audytora Wewnętrznego. Audyt wewnętrzny odpowiedzialny jest za badanie oraz ocenę adekwatności i skuteczności mechanizmów kontroli i niezależnego monitorowania ich przestrzegania odpowiednio w ramach pierwszej i drugiej linii obrony, zarówno w odniesieniu do systemu zarządzania ryzykiem, jak i systemu kontroli wewnętrznej.

3. Cele systemu kontroli wewnętrznej

Celem systemu kontroli wewnętrznej Banku jest wspomaganie zarządzania Bankiem, realizacja wyznaczonych celów, w tym usprawnianie realizacji zadań Banku oraz zapewnienie bezpieczeństwa i stabilnego jego funkcjonowania, przyczyniające się w szczególności do zapewnienia:

- 1) skuteczności i efektywności działania Banku,
- 2) wiarygodności sprawozdawczości finansowej,
- 3) przestrzeganie zasady zarządzania ryzykiem w Banku,
- 4) działania Banku z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi.

4. Funkcja kontroli

W ramach systemu kontroli wewnętrznej w Banku wyodrębnia się:

- 1) wszystkie mechanizmy kontrolne w procesach funkcjonujących w Banku, niezależne monitorowanie przestrzegania tych mechanizmów kontrolnych oraz raportowanie w ramach funkcji kontroli,
- 2) Stanowisko ds. Zgodności, którego zadaniem jest identyfikacja, ocena, kontrola i monitorowanie ryzyka braku zgodności działalności banku z przepisami zewnętrznymi, regulacjami wewnętrznymi i standardami rynkowymi oraz przedstawianie raportów w tym zakresie,
- 3) Niezależny audyt wewnętrzny realizowany przez Audytora Wewnętrznego, którego zadaniem jest dokonanie oceny adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej i systemu zarządzania ryzykiem.

Na wszystkich poziomach, w ramach systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej stosowane są odpowiednie mechanizmy kontrolne lub niezależne monitorowanie ich przestrzegania.

Mechanizmy kontrolne przyjęte w Banku wbudowane są w funkcjonujące procesy, czynności, w codzienną działalność operacyjną Banku. Proces projektowania, zatwierdzania i wprowadzania w Banku mechanizmów kontrolnych jest odpowiednio udokumentowany i umożliwia przypisanie komórkom organizacyjnym odpowiedzialności za realizację zadań w poszczególnych etapach tego procesu.

W Banku zapewniona jest niezależność monitorowania pionowego poprzez jednoznaczne wyodrębnienie linii obrony oraz poziomego poprzez rozdzielenie zadań dotyczących stosowania danego mechanizmu kontrolnego i niezależnego monitorowania jego przestrzegania w ramach danej linii. Za monitorowanie odpowiednio: poziome (weryfikacja bieżąca, testowanie) w ramach danej linii odpowiedzialni są wyznaczeni pracownicy, w tym kierownicy jednostek/komórek organizacyjnych oraz pionowe pierwszej linii obrony przez drugą linię obrony odpowiadają: Zespół Ryzyka Bankowego, Zespół Monitoringu i Zarządzania Zabezpieczeniami, Zespół Analizy Ryzyka Kredytowego, Zespół Wierzytelności

Trudnych, Stanowisko ds. Zgodności oraz niezależne funkcje takie jak: Administrator Bezpieczeństwa Fizycznego i Środowiskowego, Inspektor Ochrony Danych. Monitorowanie przestrzegania mechanizmów kontrolnych obejmuje weryfikację bieżącą i testowanie w ramach monitorowania pionowego i poziomego z uwzględnieniem:

- celów systemu kontroli wewnętrznej,
- złożoności procesów, w tym zwłaszcza procesów istotnych,
- liczby, rodzaju i stopnia złożoności mechanizmów kontrolnych,
- ryzyka zaistnienia nieprawidłowości,
- zasobów poszczególnych linii obrony, w tym kwalifikacji, doświadczenia i umiejętności pracowników tych linii,
- zasady proporcjonalności.

Podstawowym narzędziem do operacyjnego zarządzania systemem kontroli w Banku jest matryca funkcji kontroli, w której powiązано cele ogólne systemu kontroli wewnętrznej i wyodrębnione w ich ramach cele szczegółowe z procesami istotnymi wraz z wpisanymi w te procesy kluczowymi mechanizmami kontrolnymi i niezależnym monitorowaniem tych mechanizmów.

Bank określił kategorie nieprawidłowości wykrytych przez system kontroli wewnętrznej, biorąc pod uwagę ich negatywny wpływ na zapewnienie osiągnięcia określonych celów systemu kontroli wewnętrznej. Nadanie odpowiedniej kategorii nieprawidłowości stwierdzonej, w ramach niezależnego monitorowania, polega na oszacowaniu poziomu ryzyka związanego z tą nieprawidłowością. W Banku prowadzony jest rejestr wszystkich nieprawidłowości znaczących i krytycznych. Wykryte w ramach pierwszej linii obrony nieprawidłowości znaczące lub krytyczne, są niezwłocznie raportowane do komórki Centrali Banku, odpowiedzialnej za koordynowanie funkcji kontroli w Banku, a w przypadku nieprawidłowości krytycznych również do Stanowiska ds. Zgodności, Audytora Wewnętrznego i Zarządu. Wykryte w ramach drugiej linii obrony nieprawidłowości znaczące lub krytyczne, są niezwłocznie raportowane do komórki Centrali Banku, odpowiedzialnej za koordynowanie funkcji kontroli w Banku, Stanowiska ds. Zgodności, Audytora Wewnętrznego, Zarządu, Komitetu Audytu Rady Nadzorczej i Rady Nadzorczej. Zarząd Banku, Komitet Audytu i Rada Nadzorcza otrzymują w okresach półrocznych informacje o wynikach testowania pionowego i poziomego przestrzegania kluczowych mechanizmów kontrolnych z uwzględnieniem m.in. zestawienia wykrytych nieprawidłowości znaczących i krytycznych oraz informacji dotyczących efektów działań podjętych w celu usunięcia tych nieprawidłowości.

5. Umiejscowienie, zakres zadań, niezależność komórki do spraw zgodności, komórki audytu wewnętrznego oraz właściciel matrycy funkcji kontroli

Funkcjonujące w ramach systemu kontroli wewnętrznej Stanowisko ds. Zgodności i Stanowisko Audytora Wewnętrznego mają zagwarantowaną niezależność, poprzez usytuowanie w strukturze organizacyjnej tj. podległość bezpośrednią Prezesowi Zarządu, bezpośredni dostęp do Zarządu Banku i Rady Nadzorczej oraz Zespół Ryzyka Bankowego, usytuowany w Pionie Członka Zarządu ds. Ryzyk Istotnych. Wszystkie trzy komórki mają bezpośredni dostęp do dokumentów, informacji, systemów informatycznych niezbędnych do wykonywania czynności kontrolnych/audytowych w ramach obowiązków służbowych.

Stanowisko ds. Zgodności odpowiedzialne jest za identyfikację, ocenę, kontrolę i monitorowanie ryzyka braku zgodności w procesach funkcjonujących w ramach działalności Banku z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi i standardami rynkowymi (w szczególności rekomendacjami KNF nie związanymi z zarządzaniem ryzykiem). W ramach funkcji kontroli, Stanowisko ds. Zgodności odpowiedzialne jest m.in. za zapewnienie zgodności poprzez:

- 1) weryfikację bieżącą pionową, w przypadku gdy ta weryfikacja nie może zostać przypisana innym pracownikom lub komórkom organizacyjnym w ramach drugiej linii obrony,
- 2) testowanie pionowe przestrzegania kluczowych mechanizmów kontrolnych, zapewniających osiągnięcia zgodności działania Banku z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi i standardami rynkowymi,
- 3) aktywne uczestniczenie w tworzeniu matrycy oraz odpowiedzialność za zawartość merytoryczną opisów związanych z procesami, którymi zarządza.

Stanowisko ds. Zgodności ma zagwarantowaną niezależność poprzez:

- 1) bezpośrednią podległość organizacyjną Prezesowi Zarządu,
- 2) bezpośredni dostęp do członków Zarządu i Rady Nadzorczej,
- 3) odwołanie osoby kierującej komórką do spraw zgodności odbywa się za zgodą Rady Nadzorczej po uprzednim wysłuchaniu tej osoby przez Radę Nadzorczą. Zmiana kierującego komórką podlega zgłoszeniu do Komisji Nadzoru Finansowego.

W Banku funkcjonuje wyodrębniona w strukturze komórka audytu wewnętrznego, której zadania realizowane są przez Audytora Wewnętrznego, które podlega bezpośrednio Prezesowi Zarządu.

Zadaniem Audytora Wewnętrznego w ramach działalności zapewniającej, jest badanie i ocena, w sposób niezależny i obiektywny, adekwatności i skuteczności systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej w całej działalności Banku z wyłączeniem Stanowiska Audytora Wewnętrznego, poprzez przeprowadzanie badań audytowych ujętych w procesie audytowym. W ramach działalności doradczej Stanowisko Audytora Wewnętrznego przysparza wartości i usprawnień w odniesieniu do działalności Banku, o ile działalność taka nie zagraża niezależności, efektywności i obiektywizmowi działalności zapewniającej audytu wewnętrznego.

Stanowisko Audytora Wewnętrznego ma zagwarantowaną niezależność poprzez:

- 1) bezpośrednią podległość organizacyjną Prezesowi Zarządu,
- 2) bezpośredni dostęp do członków Zarządu i Rady Nadzorczej,
- 3) zatwierdzenie powołania oraz odwołania osoby na stanowisku Audytora Wewnętrznego odbywa się za zgodą Rady Nadzorczej Banku,
- 4) udział stanowiska Audytora Wewnętrznego w posiedzeniach Zarządu, Rady Nadzorczej oraz Komitetu Audytu,
- 5) mechanizmy zapewniające nadzór Rady Nadzorczej nad poziomem wynagrodzenia Audytora Wewnętrznego,
- 6) dostęp do dokumentów i informacji niezbędnych do realizacji zadań wykonywanych w ramach działalności zapewniającej oraz działalności doradczej.

W Banku, w Pionie Członka Zarządu ds. Ryzyk Istotnych działa Zespół Ryzyka Bankowego, który jest odpowiedzialny m.in. za wykonywanie zadań związanych z niezależnym monitorowaniem pionowym oraz koordynowanie funkcji kontroli w Banku. Zespół jest właścicielem matrycy funkcji kontroli oraz jest odpowiedzialny za koordynację zadań związanych z przygotowaniem matrycy, jej fizyczne przygotowanie oraz przechowywanie, a także monitorowanie okresowych przeglądów, a w tym w szczególności:

- 1) przeprowadzenie pionowych i poziomych testów przestrzegania kluczowych mechanizmów kontroli,
- 2) ocena adekwatności i skuteczności kluczowych mechanizmów kontrolnych,
- 3) prowadzenie rejestru nieprawidłowości istotnych i krytycznych,
- 4) raportowanie o przestrzeganiu kluczowych mechanizmów kontrolnych, obejmujące co najmniej zestawienie wykrytych nieprawidłowości znaczących i krytycznych,

- 5) administrowanie matrycą funkcji kontroli, w tym pozyskiwanie informacji niezbędnych do przygotowanie i aktualizacji matrycy,
- 6) tworzenie, aktualizowanie regulacji wewnętrznych normujących działanie systemu kontroli wewnętrznej w Banku,
- 7) ustalanie przyczyn i skutków występujących nieprawidłowości i osób za nie odpowiedzialnych,
- 8) koordynowanie wszystkich prac związanych z przeprowadzaniem testów/kontroli wewnętrznych w Banku, a w szczególności:
 - a) współpraca z kierownikami i ewentualnie wyznaczonymi pracownikami jednostek w zakresie planowania i przeprowadzania kontroli/testów oraz postępowania pokontrolnego,
 - b) organizowanie szkoleń dotyczących przeprowadzania testów/kontroli wewnętrznych w ramach funkcji kontroli,
 - c) egzekwowanie i przestrzeganie terminów sporządzania planów testowania i wydawania zaleceń pokontrolnych,
 - d) ocena prowadzenia ewidencji testowania,
 - e) sporządzanie sprawozdań dla Zarządu Banku z przebiegu zrealizowanych testów/kontroli wewnętrznych,
 - f) przedstawianie wyników testów/kontroli Zarządowi i Radzie Nadzorczej Banku oraz przygotowywanie materiałów na potrzeby dokonania przez Organy Banku oceny systemu kontroli wewnętrznej,
 - g) współpraca z podmiotami zewnętrznymi w zakresie przeprowadzania kontroli oraz postępowania pokontrolnego,
 - h) monitorowanie wykonania wydanych zaleceń pokontrolnych i przedstawianie informacji na temat sposobu wykonania Zarządowi Banku.
 - i) raportowanie zgodnie z systemem informacji zarządczej,
 - j) wykonywanie czynności kontrolno - wyjaśniających zleconych przez Zarząd lub Radę Nadzorczą.

6. Zasady oceny skuteczności i adekwatności systemu kontroli wewnętrznej

Rada Nadzorcza w ramach sprawowania nadzoru nad działalnością Banku, monitoruje skuteczność systemu kontroli wewnętrznej w oparciu o informacje uzyskane od Zarządu,

Stanowiska ds. Zgodności, Zespołu Ryzyka Bankowego, Audytora Wewnętrznego oraz Komitetu Audytu.

Rada Nadzorcza dokonuje corocznej oceny adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej, w tym funkcji kontroli, komórki do spraw zgodności oraz wyników audytu wewnętrznego. Dokonując oceny, Rada Nadzorcza bierze pod uwagę informacje przekazane przez Zarząd o sposobie wypełniania zadań przez pracowników Banku w ramach funkcji kontroli, Komitet Audytu, Audytora Wewnętrznego oraz Zespół Ryzyka Bankowego i Stanowisko ds. Zgodności ze szczególnym uwzględnieniem:

- adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej w zapewnieniu osiągnięcia każdego z celów systemu kontroli wewnętrznej,
- skali i charakterze nieprawidłowości znaczących i krytycznych oraz najważniejszych działań zmierzających do usunięcia tych nieprawidłowości, w tym o podjętych środkach naprawczych i dyscyplinujących,
- zapewnienia niezależności Stanowisku ds. Zgodności oraz Audytora Wewnętrznego,
- zapewnienia środków finansowych niezbędnych do skutecznego wykonywania przez Stanowisko ds. Zgodności i Audytora Wewnętrznego oraz do systematycznego podnoszenia kwalifikacji oraz zdobywania doświadczenia i umiejętności przez pracowników tych komórek, ustaleń dokonanych przez biegłego rewidenta,
- ustaleń wynikających z czynności nadzorczych wykonywanych przez uprawnione do tego instytucje,
- istotnych z punktu widzenia adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej, ocen i opinii dokonywanych przed podmioty zewnętrzne, jeżeli były wydawane.